

SIİRTLİ ŞEYH HATTAP EFENDİ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE KASİDETÜ'L-BÜRDE'YE YAPTIĞI TAŞTİRİN İNCELENMESİ

An Examination of The Life and Works of Sheikh Hattap Efendi from Siirt and Tashtir for Qasidat Al-Burda

Doç. Dr. Sedat AKAY

Siirt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı. sedatakay56@gmail.com

Araştırma Makalesi/Research Article

Öz

Geliş/Received

13.02.2024

Kabul/Accepted

26.03.2024

Sayfa/ Page

13-23

Bu çalışmada, İmam el-Büsîrî'nin *el-Kevâkibü'd-dürriyye fi medhi hayri'l-berîyye* adlı kasidesine Siirtli Şeyh Hattap Efendi tarafından yapılan taştir ele alınacaktır. Taştir, bir gazelde her beytin iki mısrasının arasına aynı vezin ve kafiyede mısralar ekleyerek manzume meydana getirmektir.

Hz. Muhammed'e (sav) duyulan derin muhabbetin ürünü olan ve literatürde *Kaside-i Bürde* olarak tanınan manzume, en güzel naat örneklerinden biri olarak kabul edilmiştir. Tüm İslâm dünyasında *Kasidetü'l-Bürde* kadar meşhur olan, çok okunan, birçok dile çevrilen ve üzerine şerh, hâşiye, taştir ve nazireler yazılan bir başka kaside yoktur. Bu konuda yazılan eserler bile başlı başına bir literatür oluşturacak sayıda. İslâm kültür ve edebiyatına da derinden tesir eden bu kasideyle ilgili bir çalışma da Siirt'in meşhur âlim ve mutasavvıflarından biri olan Şeyh Hattap Efendi'ye aittir.

Bu makalede öncelikle Büsîrî ile *Kaside-i Bürde*'sine değinilmiştir. Ardından Şeyh Hattap Efendi'nin hayatı, ilmi şahsiyeti, eserleri ve ailesi hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde Şeyh Hattap Efendi'nin *Kaside-i Bürde*'ye yapmış olduğu "taştir"i ele alınarak nüsha tavsifi yapılmış, müellife aidiyeti ispatlandıktan sonra taştir açıklanmıştır. Dördüncü bölümde; dört yüz seksen altı beyitten oluşan bu manzume şekil ve muhteva bakımından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Büsîrî, Kasidetü'l-Bürde, Şeyh Hattap Efendi, Taştir

Abstract

The current study examines the tastir by Sheikh Hattap Efendi from Siirt on Imam al-Busiri's qasida titled "al-Kawakib al-Durriyya fi Madh Hayr al-Bariyya". The literary technique, known as "ta'stir", involves the addition of lines in the same meter and rhyme between each couplet of a ghazal, thus creating an expanded poem.

This poem, known in the literature as the Qasida al-Burda, is considered one of the finest examples of naat (poetry in praise of the Prophet Muhammad). It is unparalleled in its fame across the Islamic world, being widely read, translated into numerous languages, and the subject of extensive commentary (sharh), annotations (hâşiye), tashtir, and poetic responses (nazire). The volume of works written about this qasida alone constitutes a significant body of literature. A notable contribution to the study of this poem comes from Sheikh Hattap Efendi of Siirt, a renowned scholar and mystic. His work deeply influences Islamic culture and literature, underscoring the profound love and reverence for the Prophet Muhammad expressed through this celebrated qasida.

This article initially discusses Busiri and his Qasida al-Burda. It then provides information on Sheikh Hattap Efendi's life, scholarly personality, works, and family. The third section examines Sheikh Hattap Efendi's "taştir" of the Qasida al-Burda, including a description of the manuscript and proof of authorship, followed by an explanation of the taştir. The fourth section evaluates this poem, which consists of four hundred eighty-six verses, in terms of both form and content.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Büsîrî, Qasidat al-Burda, Sheikh Hattap Efendi, tashtir

Atıf/Citation: Akay, S. (2024). Siirtli Şeyh Hattap Efendi'nin hayatı, eserleri ve kasidetü'l-bürde'ye yaptığı taştirin incelenmesi. *MECMUA-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* ISSN: 2587-1811 9(17), 13-23.

Giriş

Mısırlı sûfî ve şair Muhammed b. Saîd el- Bûsirî'nin *Kasîde-i Bürde* adıyla meşhur olan manzumesi; şöhreti, yazıldığı dili ve coğrafyayı aşan eserlere verilebilecek en güzel örneklerden biridir. Hz. Muhammed'e (sav) duyulan sevgi ve aşkı coşkunun bir şekilde yansıtan bu kasîde etrafında, muhtelif sanatları kapsayan yoğun bir kültür/literatür oluşmuştur. Çeşitli makamlarda bestelenmiş; medreseler, tekkeler ve camilerde ders olarak okunmuş ve okutulmuş, hattatlar tarafından meşk edilmiş ve sevaba nail olabilmek gayesiyle bazı kurallar çerçevesinde okunan bir evrad hâline gelerek her gün okunan dua kitapları arasına bile girmiştir. Âlimler, şairler ve edebiyatçılar da *Kasîde-i Bürde* ile alakalı birçok eser ortaya koymuşlar; şerhler, haşiyeler, nazîreler ve taştîrler kaleme almışlardır.

Bu çalışmada; öncelikle el-Bûsirî'nin hayatı, eserleri ile en güzel naat örneklerinden biri olarak kabul edilen *el-Kevâkibü'd-dürriyye fî medhi hayri'l-beriyye* adlı kasidesi hakkında bilgi verilecektir. İkinci bölümde; Siirt'in büyük âlim ve mutasavvıflarından biri olan Şeyh Hattap Efendi'nin hayatı, eserleri ve ailesi hakkında bilgi verilecektir. Üçüncü bölümde; Şeyh Hattap Efendi'nin *Kasîde-i Bürde*'ye "taştîr"i ele alınarak nüsha tavsifi yapılmış, müellife aidiyeti ispatlandıktan sonra, bir gazelde her beytin iki mısrasının arasına aynı vezin ve kafiyede mısralar eklenerek meydana getirilen bir nazım şekli olan taştîr hakkında açıklamalar yapılacaktır. Son bölümde ise dört yüz seksen altı beyitten oluşan bu manzume şekil ve muhteva bakımından değerlendirilecektir.

1. BÛSİRÎ VE KASİDE-İ BÜRDESİ

1.1. Bûsirî'nin Hayatı

Muhammed b. Saîd el-Bûsirî (ö. 695/1296 [?]) 1 Şevval 608/1212 Mısır'ın Behnesâ vilayetine bağlı Behşim'de doğmuştur. Nisbelerinden birinin Sanhâcî olması onun aslen Mağribli olduğunu göstermekle beraber babası tarafından Bûsirî olduğu için Bûsirî nisbesiyle de anılmaktadır.

Bûsirî'nin Şâzelî tarikatının pirî Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî'ye intisap ettiği hatta ünlü mutasavvıf İbn Atâullah el-İskenderî ile birlikte bu zatın en önemli müritlerinden olduğu anlaşılmaktadır. Rivayete göre hayatının sonlarına doğru felç olan Bûsirî, Hz. Peygamber (sav) için yazdığı kaside sayesinde şifa bulmuş ve uzun bir süre yaşadıkten sonra seksen küsur yaşlarında İskenderiye'de vefat etmiştir. Kaynaklar ölüm tarihi hakkında farklı tarihler vermektedir. Meselâ İbn Şâkir el-Kütübî'ye göre 696/1296-97, Süyûtî'ye göre 695/1295-96, Kâtib Çelebi'ye göre ise 694 /1294-95 tarihinde vefat etmiştir (Kaya, 1992, s. 468-469).

1.2. Eserleri

El-Bûsirî'nin eserlerinin tamamına yakını manzum olup büyük bir bölümü Hz. Peygamber (sav) hakkında yazılan kasidelerden oluşmaktadır. Başlıca eserleri şunlardır:

1.2.1. Kasîdetü'l-Bürde: el-Bûsirî'yi şöhrete ulaştıran ve felçli olduğu bir sırada yazdığı rivayet edilen kasidedir.

1.2.2. Dîvânü'l-Bûsirî: el-Bûsirî'nin muhtelif şiirlerinin yer aldığı bir mecmuadır.

1.2.3. El-Kasîdetü'l-hemziyye fi'l-medâ'ihî'n-nebeviyye: el-Kasîdetü'l-Bürde'den sonra şairin en meşhur eseri olan 455 beyitlik kasidesidir.

1.2.4. Zuhrü'l-me'âd fî vezni Bânet Sü'âd: Meşhur şair Kâ'b b. Züheyr'in "lâm" redifli kasidesine nazîre olarak yazılmış 204 beyitten oluşan bir kasidedir.

1.2.5. el-Muħrec ve'l-merdûd 'ale'n-naşârâ ve'l-yehûd: Yahudilik ve Hristiyanlığa reddiye olarak yazılan 284 beyitlik bu eser, nazım-nesir karışımı olup başarılı bir reddiye sayılmaktadır.

1.2.6. el-Ķaşîdetü'l-muğariyye fi's-şalâti 'alâ Ķayri'l-beriyye: 39 beyitten ibaret olan bu kasideye hemen hemen bütün evrad mecmualarında rastlamak mümkündür.

1.2.7. TaĶdîsü'l-Ķarem min tednîsi'd-đarem: 1256 yılında Medîne-i Münevvere'de çıkan ve Ravza-i Mutahhara ile hücre-i saadetin yanmasına sebep olan yangın dolayısıyla yazılmış 98 beyitlik bir kasidedir.

El-Bûsirî'nin ayrıca *el-Ķaşîdetü'l-Ķamriyye*, *et-Tevessül bi'l-Ķur'ân*, *el-Ķaşîdetü'l-Yâ'iyye*, *el-Lâmiyye fî medhi'n-nebi* ve *el-Lâmiyyetü'l-ülâ* adlı eserleri de vardır. Bunlardan başka devlet büyüklerine yazdığı

kasideleri ve o dönemde Mısır'daki sosyal ve ahlâkî hayatı eleştirdiği birçok şiiri bulunmaktadır (Kaya, 1992, s. 469-470).

1.3. Kasîdetü'l-Bürde

el-Bûsîrî'nin Hz. Peygamber için yazdığı ve el-Kevâkibü'd-dürriye fî medhi hayri'l-beriyye adını verdiği bu manzume, kafiye/revî harfi “mîm” olduğu için el-*Kasîdetü'l-mîmiyye*; şairin tutulduğu hastalıktan şifa bulmasına vesile olduğu için de *Kasîdetü'l-Bürde* diye meşhur olmuştur. Kaside taşıdığı sanat değerinden ziyade, şairin geçirdiği felçten kurtulmasına vesile olduğuna dair rivayet dolayısıyla meşhur olmuştur. Söz konusu rivayete göre hasta olduğu bir akşam Allah'tan kendisine şifa vermesi için dua eden şair, rüyasında Hz. Peygamber'i görür. Resûl-i Ekrem (sav) ondan kendisi için yazdığı kasideyi okumasını ister. Bûsîrî, “Yâ Resûlallah! Ben senin için birçok kaside yazdım, hangisini istersin?” deyince Hz. Peygamber kasidenin ilk beytini söyler. Bunun üzerine şair kasidesini okumaya başlar, Resûlullah da kasidenin bitiminde mübarek hırkasını (bürde) çıkarıp şairin üstüne örter ve eliyle vücudunun felçli kısmını sıvazlar. Bûsîrî uykudan uyanınca vücudunda felçten eser kalmadığını fark eder (Kaya, 2001, s. 568).

Arunun basit bahriyle yazılan kaside, bu sebeple asırlardır İslâm coğrafyasında büyük bir ilgi görmüş; dinî toplantılar, mübarek gün ve geceler, sünnet, düğün, bayram ve cenaze merasimlerinde okunagelmıştır (Kaya, 2001, s. 568-569).

2. ŞEYH HATTAP EFENDİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

2.1. Hayatı

1262/1846 tarihinde Siirt'te doğan Şeyh Hattap Efendi'nin soyu, Hazret-i Ömer'e (r.a.) ulaşır. Aklî ve naklî ilimleri Molla Halil es-Siirdî'nin (ö. 1843) torunlarından olan Siirt'in baş âlimi Molla Ömer el-Âmir bin Molla Abdullah (ö. 1883) ile Siirt Müftüsü Molla Hüseyin bin Molla Mustafa'dan (ö. 1887) okumuş ve ilim icazetini Siirt Müftüsü Molla Hüseyin Efendi'den almıştır.

Hac farızasını eda etmek için Hicaz'a gittiğinde Mekke-i Mükerrerme müftüsü büyük âlim Zeynî Dahlan'ın (ö. 1886) yanında kalarak ondan derin bir feyz almış ve ayrıca ondan da icazetname almıştır. Hac dönüşünde Siirt Cerrah Mescidinde ilim tedrisatına başlamış ve İslâmî ilimlerdeki ihtisası ile şöhreti yayılmıştır (Atalay, 1946, s. 119; Akay, 2020, s. 69). Tahsil hayatı ile birlikte tasavvufî eğitim almak niyetiyle Siirt'in en büyük âlim ve mürşitlerinden Şeyh Muhammed el-Hazin el-Firsafî Efendi'ye (ö. 1892) intisap ederek ondan halifelik almıştır (Akay, 2020, s. 69).

Halk arasında Şeyh Hatip ismiyle de anılan, eserlerinde de bazen bu ismi kullanan ve divanında bulunan bir ibarede bu ismi kullanan Şeyh Hattap Efendi (Şeyh Hattap Efendi, Divan, 19b, 21b) Siirt'te vefat etmiş, imamı ve müderrisi olduğu Cerrah Mescidindeki hususi türbesinde defnedilmiştir. Kaynaklarda vefat tarihi belli olmamakla beraber kendisi hakkında mülga aşar idaresi tarafından açılan ve çocuklarına da intikal eden uzun bir safahatı muhtevi bir zimmet davasını takip ederek vefat tarihini rumî 1324/1908 olarak tespit ettik.

“Siirt Sancağı Meclis İdare-i Bidayet Mahkemesi Riyaseti Canib-i Sâmisine Ma'ruz-ı dâileridir. Bundan akdem Siirt merkez kazasının mülga aşar anbar emini idim. Emanet-i mezkûre zamanında güya zimmetime geçirilen hububat ve ayniyat-ı mütenevvia ez gayr-ı tesviye beş bin sekiz yüz altmış yedi kuruş beş para ile faiz ve ücret-i vekalet ve mesarifât-ı saire dâileri ile kefilim bulunan.....Ol bapta emr u ferman hazret-i men lehu'l-emrindir. Mülga Aşar Anbarı Memuru Şeyh Hattap.” İfadelerinin yer aldığı 3 Haziran 1324/1908 tarihli bir dilekçede (ŞD. 1899-5/11) Şeyh Hattap Efendi'nin hayatta olduğu anlaşılmaktadır.

Yine mahkeme tarafından yollanan celp varakasının tebliğ-tebellüğ kısmında yer alan: “İşbu varaka-i davetiyenin bir kıta sureti mahtûmesi mübaşir Hüseyin Ağa marifeti ile tarafımıza tebliğ ve ita olunmuştur. 7 Haziran 1324/1908. Müdde aleyh, Şeyh Hattap Efendi.” İfadelerinin altında Şeyh Hattap Efendi'nin mührü yer almaktadır (ŞD. 1899-5/36).

Fakat yaklaşık beş ay sonra 17 Kanun-ı Evvel 1324/1908 tarihli komisyon kararında yer alan “Huzur-ı Sâmi-i Cenab-ı Mutasarrıf-ı Efhamiye

Emr-i devletlilerine imtisalen müteveffa Şeyh Hattap'ın tedkik-i hesabatına başlanmak üzere zaman-ı idaresine ait anbarın ithalat ve ihracat defterleriyle maan mülga aşar dairesinin muhasebe-i liva kalemine

devr eylediği yevmiye defterlerinin i'tası hususunun muhasebe-i livaya emr-i havalesi babında ferman.....17 Kanun-ı Evvel 1324/1908. Reis-i Komisyon, Mühür (Bende-i Rahim Kıss İbrahim)” ifade lerinden Şeyh Hattap Efendi'nin Hakk'ın rahmetine intikal ettiği anlaşılmaktadır (ŞD. 1899-5/11). Bu bilgilere dayanarak vefat tarihinin 1908 yılının son aylarında olduğu kesin olarak ifade edilebilir.

2.2. Eserleri

2.2.1. Dîvân: Şeyh Hattap Efendi'nin en önemli eserlerinden biridir. Asıl nüshasına ulaşamadığımız, sadece fotokopi olan nüshası elimizde bulunan ve mürettep olmayan bu divanda şu eserler yer almaktadır:

a. *Kaside-i Bürde'ye Taşîr:* Bûsîrî'nin *Kaşîde-i Bürde'*sine taşîr yapılmıştır.

b. Kelam ilmi ile ilgili manzume: İlk 16 varağı bulunmayan bu manzumede kelam ilmi ile ilgili belli başlı konular yer almaktadır.

c. Münacatlar: Bu türde üç adet şiir yer almaktadır.

d. Manzum Salavat

e. Arapça Naatlar: Bu konuda iki manzume vardır.

f. Tahmis:

g. Kasideler: İlahi aşk hakkında olup biri Kürtçe olmak üzere yedi şiir mevcuttur.

h. Müstezad

i. Hikemiyat türünde bir şiir (Şeyh Hattap Efendi, Divan, 1b-72a).

2.2.2. Mem u Zin Tercümesi: İlk 3 ile son varak/ları elimizde bulunmayan bu eserde 17. yüzyıl sonunda Ahmed-i Hânî tarafından Kürtçe olarak telif edilen tasavvufî aşk hikâyesi olan *Mem u Zin* adlı eser manzum olarak Arapçaya tercüme edilmiştir (Şeyh Hattap Efendi, Mem u Zin, 4b-119a).

2.2.3. Ümmü'l-ULûm: Sarf ilmi ile ilgilidir.

2.2.4. Ebu'l-ULûm: Nahiv ilmi ile ilgilidir.

2.2.5. Mizanû'l-ULûm: Mantık ilmi ile ilgilidir.

Bu eserlerin yanı sıra bedi, beyan, kelâm, tecvit, fıkıh usulü gibi ilimlerde birer manzumesi vardır. Sözleri hikmetli ve etkileyici olup münacat şeklindeki şiirleri meşhurdur (Atalay, 1946, s. 119; Akay, 2020, s. 69).

2.3. Ailesi ve Çocukları

11 Zilkade 1329/1911 tarihli bir vekâletnâmede yer alan: “Husus-ı âti'l-beyanın mahallinde istima' ve ketb ve tahriri için kibel-i şer'-i şeriften mezunen i'zam kılınan şer' iye ketebesinden Abdülkadir Efendi Bitlis Vilayeti dahilinde merkezi liva olan medine-i Siird mahallâtından Verraz Mahalle'sinde kâin Kadri Efendi bin Şeyh Hattap Efendi'nin menziline varıp Re's Mahallesi'nden Abdülkerim Efendi bin Hacı Esad Efendi ve Verraz Mahallesi'nden Hamza Efendi bin Osman Efendi ve Bırzükak Mahallesi'nden Şükrü Efendi bin Mehmet Ağa hâzirûn oldukları hâlde akd-i meclis-i şer'-i kavim-i âli eylediğinde mahalle-i mezkûrede sakin iken bundan akdem vefat eden Şeyh Hattap Efendi'nin veraseti zevce-i menkuhe-i metrukesi Zülfe bint Hacı Abdurrezzak ve kebîr oğulları Kadri ve Celaleddin ve Cemaleddin Efendiler ile kebîre kızları Emetullah ve Beraetullah ve Fatma ve Safiye ve sağîr oğulları Bahaeddin ve Diyaeddin ve Ömer ve sağîre kızları Latife ve Hatice'ye münhasıra olduğu sabit..... 11 Zilkade 1329/1911.” ifadelerinden (ŞD. 1899-5/32) anlaşılacağı üzere Şeyh Hattap Efendi'nin hanımı, Zülfe bint Hacı Abdurrezzak olup Kadri, Celaleddin, Cemaleddin, Bahaeddin, Diyaeddin ve Ömer isimli erkek çocukları ile Emetullah, Beraetullah, Fatma, Safiye, Latife, Hatice adında kız çocukları vardır.

Yine 1 Rebiü'l-Ahir 1312/2 Ekim 1894 tarihli Verraz/Dumlupınar Mahallesi'nde bulunan bir emlak davasında şahitliğine başvurulmuş Şeyh Hattap Efendi'nin yer aldığı bir kayıttan, tam künyesinin Şeyh Hattap Efendi bin Sufî Ali bin Hacı Hasan olduğu ve Molla Osman isminde bir kardeşi bulunduğu anlaşılmaktadır (MŞH. SŞC.d, No. 419/206). Şeyh Hattap Efendi'nin ailesi Soyadı Kanunu'ndan sonra “Kardeş” soyadını almıştır.

2.3.1. Şirvan Naibi Osman Nuri Efendi

Şeyh Hattap Efendi'nin biraderi olup Pervari ve Şirvan Naibliği yapmıştır. Yusuf Hayalî Efendi'den icazet almıştır (Atalay, 1946, s. 120; Akay, 2020, s. 72). Şer'îye sicilinde yer alan kayıtlara göre, tam künyesinin Osman bin Sufî Ali bin Hacı Hasan olduğu; Şirvan Kazası naibi iken vefat ettiği; Hamza, Sadık ile Hasibe adında çocukları olduğu ve biraderi Şeyh Hattap Efendi'nin büyük oğlu Kadri Efendi'nin bu evlatlarına vasi olarak tayin edildiği anlaşılmaktadır (MŞH. SŞC.d, No. 422/480-483). Osman Nuri Efendi, 19 Mayıs 1322/1906 tarihinde vefat etmiştir (MŞH. SAİD, 90/18-1).

2.3.2. Şeyh Celalettin (Kardeş) Efendi

Şeyh Celalettin (Kardeş) Efendi 1888 yılında Siirt'in Verraz/Dumlupınar Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Muhterem babası, dinî bilgilerde bir otorite olan ve Hazret-i Ömer soyundan gelen Şeyh Hattap Efendi'dir. İlk tedrisatını babasından alan Şeyh Celalettin Efendi, Şam Dinî Bilimleri Fakültesi'nde tahsilini tamamlayarak Siirt'e dönmüştür.

İstiklal Harbinde Kuva-yı Milliye saflarında *Moral Hocalığı* vazifesini deruhte eden ve cephelerde askerlere vaaz ve nasihatlerde bulunarak morallerini yüksek tutmalarında etkin bir rol alan Şeyh Celalettin Efendi, Türkçenin yanında Farsça ve Arapça hutbeler irad ederdi. Temel İslâmî ilimlerin yanı sıra felsefe, mantık, riyaziye, tarih, coğrafya, astronomi gibi ilimleri de iyi derecede bilir ve müspet ilimleri öğrenmenin en az dinî bilgileri öğrenmek kadar gerekli olduğunu savunurdu.

Ömrünün son 40 yılını uzlette geçiren Şeyh Celalettin Efendi, bu uzun süre zarfında hiç çarşıya inmeyerek imam-hatibi olduğu Şeyh El-Cerrah Camii ile evi arasında mekik dokuyup dururdu. Bir ara harap olan Şeyh el-Cerrâh Camii'nin yeniden inşasına kadar Şeyh Musa Harabât Camii'nde imamet ve tedris faaliyetlerine devam etmiştir.

Kendi değişimiyle “kitaplarla dövüşerek tükettiği ömrü” 1973 yılının 15 Haziran Cuma günü sabah namazına davet eden müezzinin sesiyle son bulmuş ve Ezan-ı Muhammedî'yi tekrarlarken aziz ruhunu yüce Allah'a teslim etmiştir. Vefat ettiği zaman binlerce insan cenazesine katılmış, cenaze namazını da Siirt Müftüsü Raif Korkmaz Efendi kıldırması ve Siirt Merkez Cerrah Camii'ne defnedilmiştir.

Aynı zamanda şair olan, Siirt'teki tarihî yapılara tarih düşürdüğü çeşitli şiirlerle birlikte *Hulasatu Akvali'l-Eimme fi Tefsir-i Sûret-i Amme, Hallu Ğaribi Elfazi'l-Hadis* gibi eserleri bulunan Şeyh Celalettin Efendi'nin telifleri el yazması olarak kalmıştır. Vefatından sonra şahsî kitaplığında bulunan kitaplarının bir kısmı Siirt İl Müftülüğü binasındaki kütüphanede adına açılan bölümde muhafaza edilmektedir. Hayatta bulunduğu zaman diliminde bölge halkı tarafından saygı gören ve tanınan bu büyük âlim, vefat ettikten sonra nisyana terk edilmiş, eserleri ortadan kaybolmuştur (Kılıçcıoğlu, 1992, s. 25; Akay, 2020, s. 165-168).

2.3.3. Şeyh Muhammed Kadri (Kardeş) Efendi

Şeyh Hattap Efendi'nin en büyük oğludur. 15 Mart 1330/1914 tarihli bir evrakta bulunan ünvan ve mühür kısmında ise Camiu'l-Cerrah Müderrisi ibaresi ile Muhammed Kadri isimli mühürden Cerrah Camii'nde müderrislik yaptığı anlaşılmaktadır (MF. İBT, 491/21-1).

Siirt mevlitlerinde ve eskiden ramazan geceleri imsak vakitlerinde Şeyh Halef Camii Müezzini Molla Harun (Seçkin) Efendi'nin yanık sesle okuduğu “Ey müsteğas-i âlem” matla'lı meşhur bir kasidesi ve birçok şiiri bulunan Şeyh Muhammed Kadri Efendi'nin, Şeyh Süleyman Mezarlığı'ndaki kabir taşında doğum tarihi, 01. 07. 1885; vefat tarihi, 16. 09. 1963 olarak yazılmıştır. 1946-1963 yılları arasında Kurtalan müftülüğü yapmış ve bu vazifedeyken vefat etmiştir (Akay, 2023, s. 86-87; Siirt İli Müftüler Albümü, 1992, s. 8).

3. ŞEYH HATTAP EFENDİ'NİN KASİDE-İ BÜRDEYE TAŞTİRİ

3.1. Taştîr

Sözlükte; شَطْر/şa-ta-re kökünden türetilen شَطْرَة/şattare fiilinin mastarı olan تَشْطِير/taştîr kelimesi “ikiye ayırmak, bölmek, taksim etmek” gibi anlamlara gelmektedir. Şiir için kullanıldığında ise şiirin bir kısmı üzerine başka bir kısım eklemek anlamına gelir (Abbad, 1994, s. 7/290; Ma'lûf, 2003, s. 386). Edebiyatta ise bir şiirdeki her beytin iki mısrasının arasına aynı vezin ve kafiyede mısralar ekleyerek manzume meydana getirmektir. Bu usulde, taştîr edilmek istenen şiirden alınan beytlere ilave edilecek mısralar onların üstüne değil her bir beytin iki mısrası arasına yerleştirilir. İlave edilen bu mısralar beytin ilk mısrası ile ara kafiyeyi; son mısraları da kıtaları birbirine bağlayan ana kafiyeyi kurarlar. Taştîr yolu ile

meydana getirilerek şiire katılan mısra sayısı, kıta itibarıyla terbî'de/dörde çıkarma iki, tahmiste/beşe çıkarma üç, tesdiste/altıya çıkarma dördtür (Akün, 1994, s. 409; Pala, 2010, s. 455). Taştîr yolu ile meydana getirilerek şiirin kafiyeleşmiş şeklinde, beyitlerin dizeleri arasına ilave edilen/ziyade dizelerde ilk dizenin kafiyesi esas alınır (Pala, 2010, s. 455). Şair tarafından sonradan eklenen bu dizelere, zamîme (ek, ilave) adı verilir (Pala, 2010, s. 461).

İslâm dünyasında *Kaşîdetü'l-Bürde* kadar meşhur olan; üzerine şerh, hâşiye, tahmîs, tesdîs, tesbî', taştîr ve nazîreler yazılan bir başka kaside yoktur. Bu kaside etrafında yazılan eserler başlı başına bir literatür oluşturacak kadar büyük bir yekûn teşkil etmekte ve bir araştırmaya göre sayıları 330'u bulmaktadır. Müslüman milletlerin konuştuğu hemen hemen bütün dillere tercüme edilen kaside birçok yabancı dilin yanı sıra Afrika ve Güney Asya'daki mahallî dillere de çevrilmiştir. Kaside üzerine yazılan şerhlerin sayısı yüzün üzerinde, yapılan tahmîslerin sayısı da altmış civarındadır (Kaya, 2001, s. 569).

Başka bir şair tarafından söylenmiş bir şiirin beyitleri üzerine inşa edilen yeni bir manzume oluşturmak, nazîre yazmaktan daha fazla ustalık ve şiire hâkimiyet isteyen bir sanattır. Terkip edilen bu manzumenin şiirin aslı derecesinde kuvvetli olması, fikir ve tasavvur açısından olduğu kadar üslûpça da uygunluk göstermesi gerektiğinden bunda muvaffak olmak kolay değildir. Bu yapılan iş, bir sanat cehdi isteyen; daha mükemmel ve daha güzeli üretme yolunda âdetâ bir atölye çalışmasıdır. Taştîr yapandan beklenen, öbür şairin şiirine kattığı ifadelerin asıl şairin elinden çıkmış gibi tabii ve aslına uygun olmasıdır (Akün, 1994, s. 409).

3.2. Nüsha Tavsifi ve Müellife Aidiyeti

Şeyh Hattap Efendi'ye ait *Divan*'ın asıl nüshasına ulaşılammış olup fotokopisi mevcuttur. Eserin sayfaları 222x151 mm boyutlarındadır. Divandaki *Kaşîde-i Bürde Taştîri* başlıksız olup yazmanın 1b-21b varakları arasında yer alır. Nüshanın satır sayısı 12'dir. Nüşhadaki yazılar harekelidir. Bu durum metnin okunmasında kolaylık sağlamakta ve okuma zorluklarını gidermeye yardımcı olmaktadır. Bazı kelimelerin yazımında i'rab ve imla yanlışları az da olsa mevcuttur. Yazı tipi nesihdir ve varakların arka yüzünde bir sonraki varğa geçiş için kullanılan ve sayfanın en altında ayrı satır olarak bulunan "reddâde" bulunmamaktadır. Nüşhada, telif/istinsah tarihi veya müellifine/müstensihine dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Fakat kasidenin sonunda Şeyh Hattap Efendi'nin, ismini açıkça zikrettiği ve eserin ona aidiyetini tevsik eden şu üç beyitlik niyazı bulunmaktadır (Şeyh Hattap Efendi, *Divan*, 21b).

أَمِنْ تَذَكَّرَ جِيرَانِ بَدِي سَلَمَ تَصَدَّعَ الْقَلْبُ وَالْعَيْنَانِ لَمْ تَنَمِ
وَوَظَلْتُ مِنْ فِرْقَةِ الْأَخْبَابِ ذَا أَلَمِ وَبِتَّ تَرْعَى نُجُومَ اللَّيْلِ فِي الظُّلَمِ
أَمْ طَيْفٌ حَبِ بَدَى لَيْلًا مِنَ الْحَرَمِ مَزَجْتَ دَمْعًا جَرَى مِنْ مُقَلَّةٍ بِدَمِ

Yine nüshadaki *Kaşîde-i Bürde* sıralamasıyla 146. beyit olan:

فَإِنَّ لِي ذِمَّةً مِنْهُ بِتَسْمِيَّتِي بِاسْمِهِ فَهَوَ مَعْدُودٌ لِأَخْرَتِي

beytinin kenarında yapılan açıklamada Muhammed Hattap ismini verenin babası olduğu, validesinin ise kendisine Muhammed Hatip ismiyle hitap ettiği şeklinde bir not düşülmüştür (Şeyh Hattap Efendi, *Divan*, 19b).

Ayrıca kasidenin içinde bulunduğu *Divan*'daki birçok kasidenin başında bulunan:

هذا القصيد الحقيير الفقير إلى الله الغني، "هذا القصيد الحقيير الفقير إلى الله الغني خطاب"، "هذا القصيد الحقيير الفقير إلى الله خطاب" "القدير خطاب"

şeklindeki ifadeler, kasidenin Şeyh Hattap Efendi'ye ait olduğuna dair kesin bulgulardır.

Sayfalarında mürekkep lekeleri mevcut olsa da bunlar yazının okunmasına engel teşkil edecek derecede değildir. Bunun dışında okunması güç ve kısmen silik olan ibareler genellikle *Kaşîde-i Bürde*'nin beyitlerinde bulunduğundan bu anlamda güçlük çekilmemiştir. Örnek olarak nüshadaki sıralamasıyla 153. beyit olan: وَلَنْ يَصِيْقَ رَسُولُ اللَّهِ جَاهُكَ بِي أَنْ تَشْفَعَ إِذَا سُؤِيَ عَلَى كُنْثِي

beytinin ilk mısrası oldukça lekeli ve silik olduğundan *Kaşîde-i Bürde*'nin orijinal nüshalarına bakılarak kolayca tespit edilmiştir.

Müellif veya müstensih hattıyla kaleme alındığı belli olmayan eserde bazı varakların kenarlarında ve beyit aralarında yine kimin tarafından yazıldığı belli olmayan açıklamalar veya notlar bulunmaktadır.

3.3. Nüşhadaki Kaside-i Bürde Metninin Tavsifi

Nüşhada yer alan beyitler ile Harpûti'nin (ö. 1882) *Kaşîdetü'l-Bürde ma'a şerhiha 'Asidetü's-şühde* adlı eserindeki beyitler tamamıyla aynıdır (Harputî, 2013, s. 44-300).

Ancak 160. beyit olan: *وَالْأَلِ وَالصَّحْبِ ثُمَّ التَّابِعِينَ لَهُمْ أَهْلِ التَّقَى وَالنَّفَى وَالْحُمِّ وَالْكَرْمِ*

beyti hem Harpûti şerhi ve hem de bu nüşhada mevcut olmakla beraber bazı nüshalarda mevcut değildir (Busirî, ty., s. 136).

Bazı nüshalarda 6. beyitten sonra: *ذَكَرَى الْخِيَامِ وَذَكَرَى سَاكِنِي الْخِيَمِ وَلَا أَعَارَتْكَ لَوْئَى عِبْرَةٍ وَضَنْى*

beyitleri bulunmaktadır (Bacurî, 1991, s. 15).

Nüşhalarda kelime ve imla farklılıkları az da olsa mevcuttur. Bazılarına örnek olarak şu ibareleri verebiliriz: 48. beyitte: “فِي الْقُرْبِ” kelimesi bir nüşhada, “لِلْقُرْبِ” şeklindedir (Busirî, ty., s. 9). 94. beyitte: “مُحْكَمَاتٌ” kelimesi bir nüşhada, “مُحْكَمَاتٌ” şeklindedir (Busirî, ty., s. 15). 99. beyitte: “قَرَّتْ” kelimesi bir nüşhada, “قَرَّتْ” şeklindedir (Busirî, ty., s. 16). 80. beyitte: “مَا سَامَنِي” kelimesi bir nüşhada, “مَا ضَامَنِي” şeklindedir (Bacurî, 1991, s. 77). 98. beyitte: “فَمَا تُعَدُّ” kelimesi bir nüşhada, “فَلَا تُعَدُّ” şeklindedir (Bacurî, 1991, s. 95).

4. KASİDE-İ BÜRDE TAŞTİRİNİN İNCELENMESİ

4.1. Manzumenin Şekil Bakımından İncelenmesi

Şeyh Hattap Efendi'nin *Kaşîde-i Bürde*'ye yaptığı taştîrin şekil açısından incelenmesi, vezin ve kafiye özellikleri ile beyit sayısı olmak üzere iki başlık altında ele alınacaktır.

4.1.1. Vezin ve Kafiye Özellikleri

el-Bûsirî *Kaşîde-i Bürde*'sini bahr-ı münserih olan, *müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün* vezniyle yazmıştır. Şeyh Hattap Efendi *Kaşîde-i Bürde*'ye yaptığı taştîrde aynı vezni kullanmıştır. Manzumenin beyitlerindeki mısraların arasına dört mısra eklemiş ve ilk mısranın kafiyesini esas almıştır. Kafiye şeması şu şekildedir: AaaaaA / BbbbaA / CcccaA...

Nitekim aşağıda verilen örnekte bu özellikler açıkça görülmektedir (Şeyh Hattap Efendi, Divan, 2a).

فَكَيْفَ تُذَكِّرُ حُبًّا بَعْدَمَا شَهِدْتَ شُهُودُ صِدْقٍ بِمَا فِيهِ وَمَا كَذَبْتَ
فِيمَا رَوَّثَهُ وَقَدْ بَرَّتْ وَمَا فَجَّرَتْ وَالنَّفْسُ فِي غَيْرِ حُبِّ الْجَبِّ مَا اضْطَرَبَتْ
فَكَيْفَ تُخْفِي الْهَوَى مِنْ بَعْدِ مَا نَطَقْتَ بِهِ عَلَيْكَ غُدُولُ الدَّمْعِ وَالسَّقَمِ

Sadık şahitler ispat ederken davayı

Nasıl inkâr edersin aşkı bu sevdayı

Gönülde sadece muhabbet ıstırabı var

Şahidim sözü senet, özü doğru tanıklar

Gözyaşı ve hastalık tasdik ederken davayı

Söyle nasıl örter, saklarsın bu kara sevdayı

4.1.2. Beyit Sayısı

el-Bûsirî'nin *Kaşîde-i Bürde*'sinin beyit sayısı ile ilgili bazı karışıklıklar bulunmaktadır. Kaynaklarda beyit sayısı ile ilgili muhtelif rakamlar verilmesine rağmen Bûsirî'nin *Kaşîde-i Bürde*'sinin 160 beyitten oluştuğuyla ilgili genel bir kanaat olduğu görülmektedir. Şeyh Hattap Efendi'nin, el-Bûsirî'nin *Kaşîde-i Bürde*'sine yaptığı taştîrde esas aldığı beyitlerin sayısı ise 161 adettir. Şeyh Hattap Efendi'nin *Kaşîde-i Bürde*'ye yaptığı taştîrdeki beyitler, ilave ettiği son müseddesle beraber 486 beyite ulaşmaktadır.

4.2. Eserin Muhteva Bakımından İncelenmesi

Şeyh Hattap Efendi'nin *Kaşîde-i Bürde*'ye yaptığı taştîrin muhteva açısından incelenmesi eserin bölüm ve konuları şeklinde ele alınacaktır.

Şeyh Hattap Efendi'nin, *Kaşîde-i Bürde*'ye yaptığı taştîrde eser şu bölümlerden oluşmaktadır:

1-12. beyitleri aşktan şikâyet edilen birinci bölüm;

13-28. beyitleri nefsin arzularına karşı uyarılan ikinci bölüm;

29-58. beyitleri Hz. Peygamber'in (sav) medhine dâir üçüncü bölüm;

59-71. beyitleri Hz. Peygamber'in (sav) doğumu ve meydana gelen ilginç olaylar hakkındaki dördüncü bölüm;

72-87. beyitleri Hz. Peygamber'in (sav) mucizeleri ve medhiyle ilgili beşinci bölüm;

88-104. beyitleri Kur'ân-ı Kerîm'in övülmesi ve münacat ile ilgili altıncı bölüm;

105-118. beyitleri Hz. Peygamber'in (sav) İsrâ ve Mi'râc'ıyla ilgili altıncı bölüm;

119-139. beyitleri Hz. Peygamber'in (sav) cihadıyla ilgili yedinci bölüm;

140-151. beyitler Hz. Peygamber'e (sav) tevessülle ilgili dokuzuncu bölüm;

152-161. beyitleri hacet ve dileklerin Allah'a arz edildiği ve günahlardan dolayı yalvarıldığı onuncu bölüm olarak adlandırılabilir (Busirî, ty., s. 2-25; Bacurî, 1991, s. 9-136; Harputî, 2013, s.44-333).

Bu beyitlerin sonunda Şeyh Hattap Efendi'nin üç beyitlik şu niyazı bulunmaktadır (Şeyh Hattap Efendi, Divan, 21b).

خَطَّابُ حُبِّكَ يَا رَبِّي مِنَ الْقَدَمِ خَطِيبُ حُبِّ النَّبِيِّ وَالْجَسْمِ فِي الْعَدَمِ
بِالنَّفْسِ وَالرُّوحِ وَالْقَلْبِ مَعَ النَّعَمِ فِي عَالَمِ الرُّوحِ قَبْلَ الْكُونِ وَالنَّعَمِ
يَرْجُو الشَّفَاعَةَ يَوْمَ الْخَوْفِ وَالنَّدَمِ مِنْ سَيِّدِ سَادَةِ الْأَعْرَابِ وَالْعَجَمِ

Hattap kulun ilahi ezelden aşkının talibi

Yok iken varlık habibinin sevdasının hatibi

Fedadır canı ruhu kalbi bunların her biri

Âlem vücut bulmadan ta kalubeladan beri

Nedamet dehşet vakti mahşerde senden diler merhameti

Âlemin bir tanesinden efendisinden umar şefaati

Böylece on fasıl hâlinde tertiplenen bu kaside, klasik Arap tarzında olduğu gibi sevgiliye özlemin ifade edildiği *nesib* bölümüyle başlayarak nefisten şikâyet, Hz. Peygamber'e medih, mevlit, Hz. Peygamber'in mucizeleri, Kur'an'ın fazileti, Mi'râc ve İsrâ mucizesi, cihadın fazileti, nedamet, ümit, dua ve niyaz bölümlerinden oluşur (Kaya, 2001, s. 568).

4.3. Dil ve Üslûp

Şunu ifade etmek gerekir ki edebî türler arasında -özellikle Arapça- şiirin kendine ait dili kafiyesi, ölçüsü, ses yinelenmeleri ile ritim, cinas gibi unsurları gözetilerek asıl şiirin beyitleri üzerine inşa edilmiş yeni bir manzume oluşturmanın esaslı bir bilgi, beceri ve maharet isteyen bir sanat olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Şairin düşünce ve duygularını yukarıdaki unsurları da göz önünde tutarak teşkil ve terkip edilen yeni manzumenin şiirin aslı derecesinde uygunluk göstermesi gerektiğinden bunda başarılı olmak kolay bir iş değildir.

Bu tür eserlerde konu ve biçimin doğası gereği bazı problemlerin olması doğaldır. Manzumenin bazı yerlerinde muğlak veya muhtelif şekillerde okunup farklı yorumlanabilecek ibarelerin varlığı gibi bir problemin varlığını kabul etmek gerekir. Özellikle klasik Arapça eserlerde sıkça görülen bu problemlerden bazıları şunlardır;

- Bazı beyitlerde kafiye veya ölçü kaygısıyla kelimeler arasında takdim ve te'hire başvurulmuştur.
- Yapılan atıflarda mercinin uzaklığı veya ihtimaller barındırması
- Zamirlerin mercilerinin uzaklığı ve kapalı oluşu

Bunların yanında genellikle birbiriyle eşleşen mısraların bazen başka bir mısra ile ilişkili olması anlamda karışıklığa sebep olabilmektedir. Söz konusu mahzur/lara manzumenin 121. beytine yapılan taşîrdeki beyitler buna örnek olarak verilebilir.

تَمْضِي اللَّيَالِي وَلَا يَذْرُونَ عِدَّتَهَا لِلْجُبْنِ أَيَّامُهُمْ رَدَّوْا مَرَدَّتَهَا
لَمَّا رَأَوْا مِنْ سُيُوفِ الْحَقِّ جِدَّتَهَا وَلَمْ يَزَوْا كَثُفَ حَرْبٍ خَافُوا شِدَّتَهَا
وَاللَّهُ قَوَى حُصَاةَ الدِّينِ فُوتَهَا مَا لَمْ تَكُنْ مِنْ لَيَالِي الْأَشْهُرِ الْحُرْمِ

Şaşırmış kefere bilmezdi gece gündüzü, sayısını

Kapattılar korkudan günlerin geliş gidiş kapısını

Görünce Hak kılıcının keskinliğini ve hiddetini

Çare bulamadılar cenge, korkup anladılar şiddetini

Allah kuvvet verdi İslâm'ın muhafızlarına tüm zamanlarda

Harbin haram olduğu haram ayları geceleri dışında

Son beytin mısraları birbiriyle ilişkilendirildiğinde yanlış anlam ve yorumlara sebebiyet verebileceğinden son mısram önceki mısra ile değil de ilk mısra ile anlamlandırılması daha uygundur. Böylece anlamı: “Düşmanların şiddetli savaşlar yüzünden gece ve gündüzleri gelip geçirdi de savaşın haram olduğu bilinen dört aylar girmiş olmadıkça, o günlerin sayısını ve hangi ayın geldiğini bilmezlerdi.” şeklinde olur.

Bununla birlikte manzumenin, esas şiirin dil ve üslûp özelliklerini taşıdığı ve şairin bu açıdan başarılı olduğu söylenebilir. Fakat Şeyh Hattap Efendi'nin el-Busiri'ye göre daha sade, kolay ve anlaşılır bir dil kullanmaya gayret gösterdiği; kafiye ve vezin ile şiirin kendine has bazı zarûrî durumları dışında garip kelimeleri fazla kullanmadığı dikkat çekmektedir.

Genellikle *Kaşîde-i Bürde'* nin beyitlerinde mevcut anlam ve ifadeleri destekleyen, yineleyen sade ve belîğ ifadeleri, terkip ettiği yeni beyitlerin kalıbına dökmüştür. Nitekim manzumenin ilk beyitlerinde bu özellikleri gözlemlemek mümkündür (Şeyh Hattap Efendi, Divan, 1b).

أَمِنْ تُذَكِّرُ جِيرَانَ بَدِي سَلَمٌ تَصَدَّعَ الْقَلْبُ وَالْعَيْنَانِ لَمْ تَنَمِ
وَظَلَّتْ مِنْ فِرْقَةِ الْأَحْبَابِ ذَا أَلَمِ وَبِتَّ تَرَعَى نُجُومَ اللَّيْلِ فِي الظُّلَمِ
أَمْ طَيْفٌ حَبَّ بَدَى لَيْلًا مِنَ الْحَرَمِ مَرَجَّتْ دَمْعًا جَرَى مِنْ مَقْلَةٍ بِدَمِ

Selem komşuları gönlüne düştüğünden midir?

Çatladı kalbin ve bilmez gözlerin uyku nedir

Hüzünle dolusun dostların firkatinden

Zifirîde yıldız gözlemekle geçti gecen

Yârin hayali mi göründü Harem diyarından

Böyle kanlı yaşlar akırsın göz pınarından

Sonuç

Ahirete intikal etmeden bile birçok şair tarafından methedilen Hz. Muhammed'e (sav) beslenen derin muhabbet ve aşk, İslâm kültürüyle şekillenen ve her dönemde büyük bir alaka gören muhtelif tür ve sanatların ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bûsîrî'nin Hz. Peygamber sevgisini büyük bir ustalıkla yansıttığı ve daha çok *Kaşîde-i Bürde* olarak meşhur olan *Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Berîyye* adlı kasidesi en güzel naat örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu kaside mihverinde, birçok dilde ve çeşitli milletlere mensup âlimler, şairler ve edebiyatçılar tarafından bir literatür oluşturacak ölçüde birçok eser ortaya konulmuş; şerhler, haşiyeler, nazîreler ve taştîrler kaleme alınmıştır.

Kaşîde-i Bürde ile ilgili bir çalışma da Siirt'in meşhur âlim ve mutasavvıflarından olan Şeyh Hattap Efendi'ye aittir. 1846-1908 yılları arasında yaşayan, tefsir, hadis ve diğer ilimlerdeki ihtisası ile şöhreti yayılan, müderrislik ile birlikte Siirt'in en büyük âlim ve mürşitlerinden Şeyh Muhammed el-Hazin el-Fîrsafî Efendi'den halifelik alarak irşat vazifesinde de bulunan ve birçok eser telif eden Şeyh Hattap Efendi, *Kaşîde-i Bürde'*ye taştîr yazmıştır.

Bir gazel veya kasidede her beytin iki mısramın arasına aynı vezin ve kafiyede mısralar eklenerek meydana getirilen manzume anlamına gelen taştîr oldukça ustalık ve şiire hâkimiyet isteyen bir sanattır. Taştîrin, şiirin aslı derecesinde fikir ve üslûp bakımından da uygun olması kolayca başarılacak bir iş değildir.

Dört yüz seksen altı beyitten oluşan ve telif/istinsah tarihi veya müellifine/müstensihine dair herhangi bir kayıt bulunmayan kasidenin sonunda Şeyh Hattap Efendi'nin ismini açıkça zikrettiği üç beyitlik niyazı bulunmaktadır. Ayrıca aynı yazı stiline sahip diğer manzumelerin başlıklarında bulunan Şeyh Hattap Efendi'nin ismi ile derkenarda bulunan açıklama bu manzumenin Şeyh Hattap Efendi'ye aidiyetine ait kesin bulgular olarak gösterilebilir.

Nüshanın bazı varaklarında mürekkep lekeleri mevcut olsa da bunlar yazının okunmasına engel teşkil edecek derecede değildir. Bazı nüshalarda var olup da elimizdeki nüshada 53. sırada bulunan beyit haricinde diğer beyitlerin sıralamasına aynen uyulmuştur. Bûsîrî *Kaşîde-i Bürde*'sini bahr-ı münserih olan, *müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün* vezniyle kaleme almış, Şeyh Hattap Efendi de yazdığı beyitlerde aynı vezni kullanmıştır.

Netice olarak Siirtli Şeyh Hattap Efendi'nin, bugüne kadar gün yüzüne çıkarılmamış olan *Kaşîde-i Bürde*'ye yaptığı taştîr, şekil ve muhteva bakımından incelenerek konuyla ilgili literatüre katkıda bulunmaya gayret edilmiştir.

Kaynakça

- Akay, S. (2020). *Belgelerle Siirt'in manevi dinamikleri, âlimleri ve eserleri*. (1. Baskı). Siirt Birlik Gazetecilik ve Matbaacılık.
- Akay, S. (2023). *Osmanlı dönemi Siirt medreseleri / okutulan ilimler, müfredat ve ilim yolculuğu*. (1. Baskı). Kitabe Yayınları.
- Akün, Ö. F. (1994). Divan edebiyatı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C.9, ss.389-427). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Atalay, Ö. (1946). *Siirt tarihi*. (1. Baskı). Çeltüt Matbaası.
- el-Bacuri, İ. (1991). *Şerhu kasîdetü'l-bürde*. (1. Baskı). Mektebetü'l-Adab.
- el-Bûsîrî, Muhammed bin Ali. (t.y.). *Kasîdetü'l-bürde*. (1. Baskı). Darü'l-Kur'an.
- Harputi, Ömer bin Ahmed. (2013). *Kasîdetü'l-bürde maa şerhiha 'asidetü's-şühde*. (1. Baskı). Mektebetü'l-Medine.
- İsmail b. Abbâd. (1994). *el-Muḥîtu fi'l-lüḡa*. (1. Baskı). (Muhammed Hasan âl Yâsîn, thk.). (11), Âlemu'l-Kütüb.
- Kaya, M. (1992). Bûsîrî, Muhammed b. Saîd. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (C.6, ss. 468-470). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kaya, M. (2001). *Kaşîdetü'l-bürde*. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (C. 24, ss. 568-569). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kılıççioğlu, C. (1992). *Her yönüyle Siirt*. (1. Baskı). Yücel Matbaacılık.
- Ma'lûf, L. (2003). *el-Müncid fi'l-luḡa ve'l-a'lâm*. Darü'l-Maşrik.
- Pala, İ. (2010). *Ansiklopedik divan sözlüğü*. (9. Baskı). Kapı Yayınları.
- Siirt İli Müftüler Albümü*. (1992). (1. Baskı). Yücel Matbaacılık.
- Şeyh Hattap Efendi. *Divan*. Siirt: Abdullah Sevgi Kitaplığı, vr. 1b-72a.
- Şeyh Hattap Efendi. *Mem u zin*. Siirt: Abdullah Sevgi Kitaplığı, vr. 4b-119a.

Arşiv belgeleri

- BOA, Osmanlı Arşivi. *Meşihat Şer'iyye Sicill-i Ahval Dairesi Defterleri [MŞH. SAİD]*. 90 /18-1. <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr>
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Meşihat Şer'iyye Sicili Defterleri [MŞH. SŞC.d]*. No. 419. <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr>
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Meşihat Şer'iyye Sicili Defterleri [MŞH. SŞC.d]*. No. 422. <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr>
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Maarif İbtidâi [MF. İBT]*. 491/21-1. <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr>
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Şura-yı Devlet [ŞD]*. 1899. 5/11, 5/21, 5/32, 5/36. <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr>

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Doç. Dr. Sedat AKAY

Çatışma Beyanı / Conflict Statement: Yazar bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkisinin bulunmadığını, herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan etmiştir.

Etik Beyanı / Ethical Statement: Yazar bu makalede "Etik Kurul İzni"ne gerek olmadığını beyan etmiştir.

Destek ve Teşekkür / Support and Thanks: Yazar bu çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluşun destek alınmadığını beyan etmiştir.

Yayımlanan makalede araştırma ve yayın etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'nin editör ve yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.